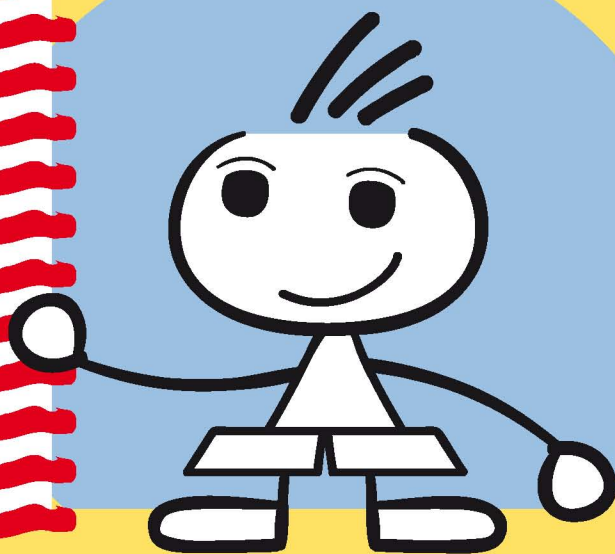

CENJIVANJE NA OSNOVU PORTFOLIJA

Š. D. Izli, K. Mičel

Edicija
Kreativna škola

Ocenjivanje na osnovu portfolija
prvo izdanje

Autor
Širli-Dej Izli, Kej Mičel (Shirley-Dale Easley, Kay Mitchell)

Naslov originala
Portfolios Matter

Copyright©Pembroke Publishers
English edition published by Pembroke Publishers Limited in 2003

Za izdanje za Srbiju i Crnu Goru
Copyright©Kreativni centar 2004

S engleskog prevela
Natalija Panić

Lektor
Nataša Marković

Redaktori
Slađana Ilić
Milena Trutin

Grafički dizajn
Neda Dokić

Priprema za štampu
Ljiljana Pavkov

Izdavač
Kreativni centar, Beograd
Gradištanska 8
Tel. 011/3820 464, 3820 483, 2440 659
e-mail: info@kreativnicentar.co.yu
www.kreativnicentar.co.yu

Za izdavača
Mr Ljiljana Marinković, direktor

Štampa
BRANMIL, Beograd

Tiraž
2000

ISBN 86-7781-318-7

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Nародна библиотека Србије, Beograd
371.26-057.874(076)

ИЗЛИ, Ширли-Дејл
Ocenjivanje na osnovu portfolija : šta,
gde, kada, zašto i kako / Širli-Dejl Izli,
Kej Mičel ; [s engleskog prevela Natalija
Panić]. - 1. izd. - Beograd : Kreativni
centar, 2004 (Beograd : Branmil). - 92
str. : ilustr. : 29 cm. - (Edicija
Kreativna škola)

Prevod dela: Portfolios Matter /
Shirley-Dale Easley, Kay Mitchell. - Tiraž
2.000. - Registar.

ISBN 86-7781-318-7

1. Мичел, Кеј
а) Ученици - Оцењивање - Приручници
COBISS.SR-ID 116558348

Ocenjivanje na osnovu portfolija

Šta, gde, kada, zašto i kako

Širli-Dejl Izli

Kej Mičel

Kreativni centar

Sadržaj

Uvod	9
1. Uravnoteženo učenje i portfoliji	11
Uspostavljanje ravnoteže u savremenoj učionici	11
<i>Iz dosijea: Izazov koji predstavljaju ocene u đачkoj knjižici</i>	13
Uravnoteženo ocenjivanje u programu uravnoteženog učenja	18
Pravljenje portfolija u programu uravnoteženog učenja	21
2. Postavljanje osnove za portfolio-program	23
Postavljanje osnove za uspešan portfolio-program	23
Uobičajene brige pri stvaranju i uspostavljanju portfolio-programa	24
<i>Iz dosijea: Korišćenje osnovnih uzoraka</i>	26
Izrada lista kriterijuma – Šta nastavnik treba da zna	27
3. Razvijanje sopstvenog portfolio-programa	33
Razlika između portfolija i radnih dosijea	33
Upoznavanje učenika sa portfolio-programom	35
<i>Iz dosijea: Razmišljanja učenika o sopstvenom učenju</i>	40
Šta je sve od materijala potrebno za pravljenje portfolija	46
<i>Iz dosijea: Portfolio u starijim razredima osnovne škole i u srednjoj školi</i>	50
4. Odlučivanje o tome šta staviti u portfolio	53
Odlučivanje o tome šta staviti u portfolio	53
<i>Iz dosijea: Učenje na različitim nivoima</i>	55
Primena portfolio-programa u različitim nastavnim predmetima	58
<i>Iz dosijea: Kako smo pomogle našim učenicima da razviju veštine potrebne za pisanje sastava iz matematike</i>	62
5. Predstavlanje portfolija na sastancima	67
Predstavlanje portfolija drugima	67
Razgovori i sastanci	68
Roditelji, portfolio-programi i sastanci	69
<i>Iz dosijea: Komentari roditelja o predstavljanju portfolija</i>	73
Planiranje i pravljenje rasporeda sastanaka koje vode učenici	74
Realizacija sastanaka koje vode učenici	78

<i>Iz dosijea: Iskustva pet nastavnika sa sastancima koje vode učenici</i>	79
Koristi od portfolio-programa i sastanaka koje vode učenici	82
6. Model doživotnog učenja – Iskustvo jedne škole	83
Uvođenje i održavanje inovacija	83
Model doživotnog učenja	84
<i>Iz dosijea: Put ka saradnji – iskustvo naše škole</i>	87
Literatura	91
Indeks	93

Uvod

6. novembar. Još uvek radim na zaključivanju ocena. Škola je tiha. Većina nastavnika je već otišla kućama. Kiša bije u prozore i skoro sasvim se smrklo. Okružena sam papirima, prošlogodišnjim ocenama, radnim dosijeima i fasciklama učenika. Ovde je sablasno i nelagodno mi je, ne samo zbog vremena, već i zbog ocena koje zaključujem učenicima drugog razreda. Treba da se vratim na posao i da ne razmišljam o tome. Zašto me ove godine tako često obuzima nelagodnost? Zašto sve dovodim u sumnju? Da li hrpe testova koje pregledam predstavljaju ono što deca zaista znaju i mogu da urade? Da li sam nepristrasna?

Kej

6. novembar. Ostala sam u školi da završim zaključivanje ocena učenicima šestog razreda i nikako da to privedem kraju. Vetar koji duva napolju i ova hladnoća u školi ne pomažu mi da brže radim. Mislim da previše gledam prošlogodišnje ocene učenika i to me uznemirava. Zašto ocene koje im zaključujem nisu približne ocenama koje su imali prošle godine? Otkuda tolike razlike? Upravo sam prošetala hodnikom i bila iznenađena videvši Kej kako se muči sa istim kriterijumima za ocenjivanje. Šta znači 80 poena? Šta predstavlja ovo 3+? A šta 60 poena? Da li moje 5 za odličan znači isto kao i 5 kod drugog nastavnika? Rekla sam: "Volela bih da mogu da vidim njihove radove od prošle godine. Ono što nam treba jeste potvrda, treba nam dokaz". Kej se nasmejala poput detektiva iz romana Agate Kristi, i kazala: "Dokaz je na dohvata ruke".

Širli-Dejl

Tada nismo znale da će ovaj kratak razgovor predstavljati početak višegodišnjih usredsređenih proučavanja ocenjivanja na osnovu portfolija i sastanaka koje vode učenici. To je bio početak istraživačkog rada, a kao rezultat toga imamo radionice za nastavnike koje izvodimo već sedam godina. Radionice pod nazivom "Dokaz je na dohvata ruke – Ocenjivanje pomoću portfolija i sastanci koje vode učenici" pomogle su razvoj brojnih drugih radionica, povezanih istom temom.

Prvi korak je bio ubediti kolege iz škole da naš sadašnji način ocenjivanja ne ide u korak sa promenama u nastavi i učenju. U ovoj početnoj fazi istraživanja mislile smo da će biti lako ubediti nastavnike na nauče nove metode ocenji-

vanja. U to vreme nismo imale predstavu da promena načina na koji ocenjujemo znači promenu naših osnovnih pretpostavki o nastavi i učenju.

Održale smo pet radionica u našoj školi koristeći model koistraživanja. U ovom tipu radionica svi članovi nastavnog osoblja imaju isti status i jednake mogućnosti da pruže sopstveni doprinos. Otkrile smo da se nastavnici, baš kao i učenici u našim odeljenjima, odlikuju različitim nivoima znanja, sposobnostima za učenje i nejednakom spremnošću da prihvate nove inicijative. Međutim, kroz uzajamnu podršku u prvim pokušajima, uz stalno traganje za odgovarajućom literaturom i uz pomoć stručnjaka koji su držali predavanja u školi, stekle smo dovoljno samopouzdanja da započnemo sa sprovođenjem ovih novih metoda ocenjivanja u našim odeljenjima. Postepeno, tokom sedam godina, ocenjivanje uz pomoć portfolija je realizovano u čitavoj školi, kao i na sastancima koje vode učenici.

Kako je za ovim načinom ocenjivanja raslo interesovanje u našem gradu, a onda i u celom regionu, od nas dve je zatraženo da isplaniramo i realizujemo radionice o ocenjivanju uz pomoć portfolija za širi krug ljudi. Do danas smo izvele niz seminara na kojima je učestvovalo više od 1500 nastavnika, direktora, roditelja, studenata univerziteta i stranih predavača. Svaki put smo iznova uviđale da se svi nastavnici nalaze na različitim stupnjevima učenja i nivoima razumevanja. Na seminarima nam je veoma važno da krenemo od nivoa svakog nastavnika. Da bismo to mogle da uradimo pružamo im mogućnosti da razmenjuju svoje ideje i iskustva i da postavljaju različita pitanja koja beležimo. Ova pitanja stavljamo u žižu našeg izlaganja. Interesantno je zapažanje da se u stotinama pitanja koja smo prikupile i analizirale tokom godina stalno polazi od istih problema i da se vraća na njih posle izvesnog vremena. Utvrdile smo koji su to problemi i pripremile smo odgovore na najčešća pitanja, dodajući praktične primere koji će olakšati nastavnicima razumevanje i primenu ocenjivanja uz pomoć portfolija.

U knjizi "Ocenjivanje na osnovu portfolija" tražimo odgovore na ta pitanja. Na osnovu dugogodišnjeg proučavanja ove problematike, nastavničkog rada u školi i realizacije seminara za stručno usavršavanje, nudimo praktične odgovore koji su zasnovani na istraživanjima i potvrđeni u učionicama. Tokom čitavog procesa dokumentovale smo i pratile i naš sopstveni razvoj vođenjem ličnih dnevnika.

U ovoj knjizi opisani su postupci za primenu portfolio-programa kao integralnog dela školskog programa. Razmatrale smo značaj razvijanja i korišćenja lista kriterijuma u učionici i predstavile smo uzorke radova učenika koji pokazuju napredak tokom vremena. Razgovarale smo i o različitim vidovima sastanaka sa roditeljima. Knjiga se može koristiti kao vodič za unapređenje profesionalnog razvoja nastavnika u skladu sa pristupom koji je škola usvojila. Priložile smo izvode iz naših višegodišnjih dnevničkih beleški da čitalac može pratiti put kojim smo išle, manevisati sa nama oko prepreka i deliti naše uspehe. Želimo još da naglasimo da je za uspeh ovog programa potrebno dobro ga razumeti, verovati u njegove mogućnosti i istrajati u njegovoj razradi i primeni.

Uravnoteženo učenje i portfoliji

Ocena, kao krajnji rezultat igre,
nikada nikoga nije naučila kako da pobjedi
niti mu je pokazala zašto je izgubio.

Lukas, 1992.

30. novembar. Začudjuće je koliko ocene u dačkoj knjižici još uvek imaju moć. U danima kada sam ja bila učenik, uručivanje knjižice je bio veliki događaj. Pamtim osećaj koji je strujao kroz mene čak i na samu pomisao da ću knjižicu odneti kući. Sa strepnjom sam uzimala zatvoreni koverat, bez ikakve predstave o tome šta piše u njemu ili kakva će biti reakcija mojih roditelja. Njihova očekivanja bila su ekstremno visoka. Znala sam da sam položila testove, ali su ocene još uvek bile samo nastavnikova tajna sakrivena u koverti. Posle razgovora koje sam upravo imala sa roditeljima mojih učenika shvatam da je nelagodna neizvesnost koja okružuje knjižice sa ocenama snažna kao što je uvek bila.

Kej

30. novembar. Tek je završeno prvo tromesečje i neverovatno je koliko mnogo roditelja pita da li će njihovo dete završiti razred uspešno ili neuspešno. Bez obzira na sve drugo što se dešava u učionici, uvek se vraćamo na to jedno pitanje: "Da li će moje dete proći ili pasti?" Znam da je to razumno pitanje, ali za mene je to ravno pitanju u sudnici: "Kriv, ili nije kriv?" A ja sam i sudija i porota. Ja imam svu moć i pomalo mi je nelagodno zbog toga. Da li sam sve temeljno istražila? Da li su dokazi koje sam prikupila oni suštinski? Šta mogu da učinim da donekle smanjim sopstvenu kontrolu nad procesom koji je toliko važan?

Širli-Dejl

Uspostavljanje ravnoteže u savremenoj učionici

Uspostavljanje ravnoteže podrazumeva da se javlja osećaj celovitosti. Ljudi se trude da uspostave ravnotežu u svim aspektima života. Pokušaji da se hrane uravnoteženo predstavljaju deo zdravog stila života. Mnogi pokušavaju da uspostave ravnotežu između obaveza na poslu s jedne, i porodičnih obaveza i društvenog života, s druge strane. Iz dana u dan nastavnici teže da uspostave i održe ravnotežu svih činilaca školske sredine da bi ona postala bogata i podsticajna za učenje.

U prošlosti se od nastavnika nije očekivalo da vrši uravnotežavanje sredine. Nastavna praksa sa bazirala na uverenju da je obrazovanje izvestan korpus znanja i veština koje učenik mora da usvoji. Zadatak nastavnika je bio da pre-

nese ta znanja učenicima koji su bili pasivni primaoci. Od učenika se očekivalo da nauče određeno gradivo i oni su, prema postavljenim standardima, ili prelazili u sledeći razred ili ponavljali godinu.

Naše shvatanje procesa učenja se promenilo u poslednjih nekoliko godina. Naglasak je stavljen na nastavne metode i tehnike učenja tako da se učenici podstiču na neposredno istraživanje i posmatranje, pojmovno razumevanje, rešavanje problema, korišćenje raznovrsnih izvora za učenje i saradnju kroz rad u grupi. Suština je u učenju za "stvarni život", odnosno u autentičnim ciljevima obrazovanja, čije su vrednosti razumevanje, preuzimanje rizika, adekvatno reagovanje i otkrivanje. Nastavnik je odgovoran za kreiranje interaktivnog programa učenja, koje će ostvariti tako što će dovesti u ravnotežu mnoge komponente sa ciljem da obezbedi celovit i sveobuhvatan napredak svakog učenika.

Kako se ocenjivanje uklapa u program uravnoteženog učenja?

Tokom školske godine nastavnici neprekidno ocenjuju rad učenika, bilo formalno bilo neformalno. To je formativno ocenjivanje. Na kraju pojedinih školskih perioda koriste se informacije sakupljene iz različitih izvora i na osnovu njih se izriče profesionalni sud u vidu zaključne ocene. Ovaj proces naziva se sumativno ocenjivanje ili evaluacija.

U tradicionalnoj učionici samo su nastavnici imali pravo da ovako ocenjuju učenike. Rezultati ispitivanja i testiranja, dobijeni na kraju pojedinih nastavnih perioda i na kraju godine, pored ocena na različitim projektima, predstavljali su jedine podatke koje su nastavnici prikupljali radi formiranja zaključne ocene. Ti podaci su pružali samo ograničenu sliku sposobnosti i nivoa uspeha učenika, a informacija koju su obezbeđivali dolazila je prekasno da bi se mogla koristiti u planiranju nastavnog programa ili nastavnog procesa. Ipak, ovaj način ocenjivanja nije bio komplikovan i roditelji su ga razumeli.

Tradicionalni način ocenjivanja nije adekvatan za merenje napredovanja učenika u programu uravnoteženog učenja. Okruženje koje nudi autentičnije

Tradicionalno naspram autentičnog ocenjivanja

Tradicionalno ocenjivanje	Autentično ocenjivanje
Proveravanje znanja iz određenog gradiva;	Postavljanje zadataka koji kopiraju izazove realnog života;
pasivan proces;	aktivan proces;
pitanja koja traže prisećanje i izbor tačnog odgovora;	pitanja koja podstiču kritičko/evaluativno mišljenje i istraživanje;
odvija se u ograničenom vremenskom periodu;	progresivno, kontinuirano;
individualni pokušaj;	individualni i grupni/saradnički pokušaji;
kontrolisano od strane nastavnika;	podeljeno između učenika i nastavnika;
prenaglašeno ocenjivanje brojem, slovom, poenima;	ocenjuju se ostvareni ishodi nastavnog programa;
bez samoocenjivanja.	vrednuje se samoocenjivanje učenika.

mogućnosti za učenje traži od nastavnika da razviju više raznovrsnih veština i tehnika za ocenjivanje i da prevaziđu tradicionalne načine ispitivanja.

Međutim, kao i korišćenje *samo* tradicionalnog pristupa ocenjivanju, tako ni *samo* novi pristupi ocenjivanju ne obezbeđuju potpunu sliku o učenikovim sposobnostima. Na primer, kontraproaktivno je verovati da ne postoji gradivo koje obavezno treba naučiti, baš kao i verovati da su samo naučene činjenice ono što treba da bude ocenjeno. Program koji koristi samo jedan metod ili postupak nije program uravnoteženog ocenjivanja. Nastavnici mogu razviti program za uravnoteženije ocenjivanje ukoliko udruže različite postupke i metode, koje su zasnovane na najboljim dostupnim rezultatima istraživanja o ovoj temi. Tada će ocenjivanje učenika biti uspešnije i tačnije.

Ocenjivanje se u poslednjim godinama razvilo u složen postupak. Prvo, od nastavnika se zahteva da donesu važne odluke u vezi s tim koje metode ocenjivanja najbolje mere pojedinačne obrazovne ishode i koliki udeo će rezultati svake korišćene metode imati u formiranju zaključne ocene. Drugo, nastavnici moraju da koriste informacije dobijene ovim metodama radi ocenjivanja uspeha sopstvene nastave i da na osnovu njih izmene nastavne metode i programe kada se za to ukaže potreba. Najzad, oni moraju roditeljima da saopšte i obrazlože principe koji leže u osnovi njihovog načina ocenjivanja i da obezbede konkretnu evidenciju o napretku učenika.

Iz dosijea

Izazov koji predstavljaju ocene u đačkoj knjižici

Da li ocene u knjižici predstavljaju ono što učenik zaista zna i može da uradi?

Ocena u đačkoj knjižici daje malo u vidu konkretnog svedočanstva o postignuću učenika i u vezi s tim gde su potrebna poboljšanja. Ona je samo ocena. Iako se roditelji osećaju bolje kada iz godine u godinu vide ocene i veruju da znaju šta one znače, u načinu na koji se ocene izvode mogu da postoje velike varijacije.

Zašto se ocene učenika mogu veoma razlikovati od jedne do druge školske godine?

Ovo pitanje godinama muči nastavnike i roditelje. Brojna su moguća objašnjenja.

Različiti nastavnici mogu imati različite kriterijume ocenjivanja i različito vrednovati pokazano znanje.

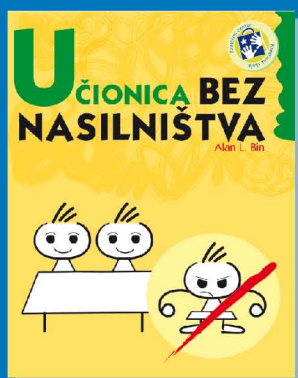
Nastavnici mogu donositi subjektivne sudove i nenamerno ocenjivati učenike na osnovu faktora koji nisu predmet ocenjivanja.

Među nastavnicima iste škole, među nastavnicima različitih škola i različitih regiona može postojati velika razlika u osnovnim znanjima o obrazovnim ishodima i o pedagogiji uopšte.

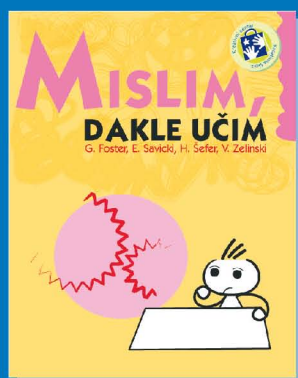
Nastavnici se mogu u ocenjivanju oslanjati na sasvim različite kriterijume, što dovodi do toga da iste ocene različito znače.

Učenici ne moraju biti svesni specifičnih kriterijuma koje nastavnik koristi da bi doneo sud o njihovom radu.

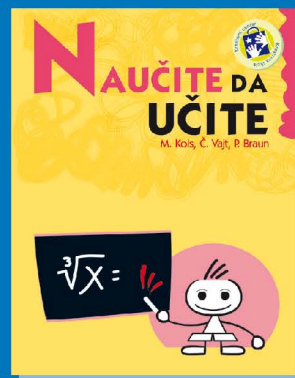
Neusaglašenost između očekivanja različitih nastavnika može učiniti da ocene jednog učenika variraju iz godine u godinu. Zato je neophodno da se nastavnici slože oko osnovnih principa, da uspostave i jasno definišu kriterijume učenja, tj. postignutih rezultata i tako osiguraju da postupci ocenjivanja ostanu konstantni tokom školovanja.

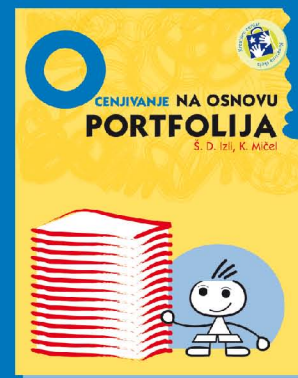
Učionica bez nasilništva

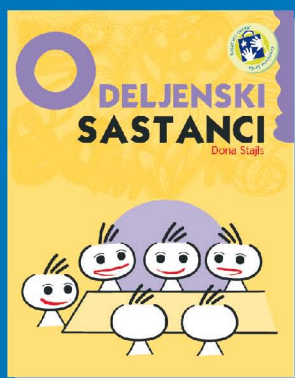
Mislim, dakle učim

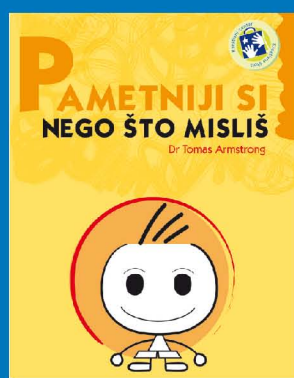
Naučite da učite

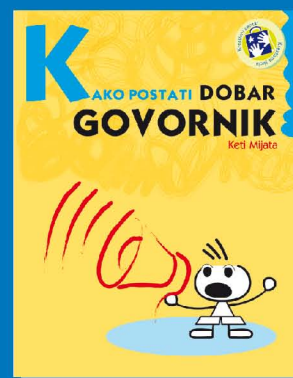
Ocenjivanje na osnovu portfolija

Odeljenski sastanci

Pametniji si nego što misliš

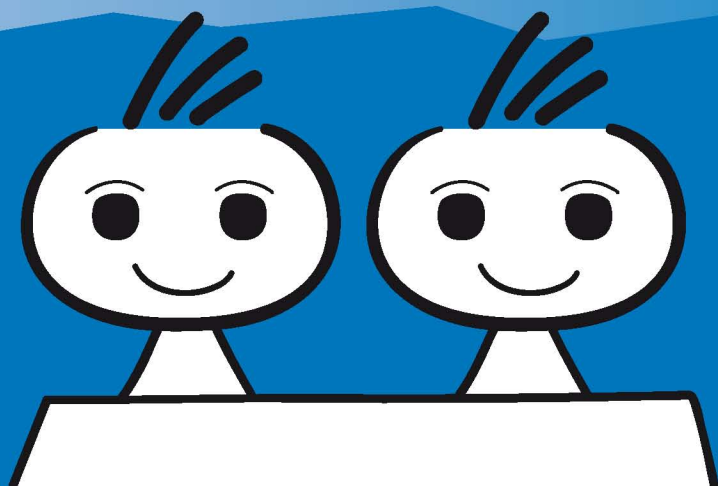
Kako postati dobar govornik

Da li ocenjivanje može biti i nešto više od sabiranja bodova na kontrolnim vežbama i izračunavanja prosečne ocene?

Portfolio je zbirka pažljivo odabranih učeničkih radova, ali i mnogo više od toga: to je izuzetno sredstvo koje služi učenicima, roditeljima i nastavnicima da na pravi način prate učenikov uspeh u školi. Takođe, portofolio je i odlično sredstvo za ocenjivanje, kojim se nastavnicima omogućava da pravedno ocene stvarni napredak svakog učenika.

U ovoj knjizi, zasnovanoj na višegodišnjim istraživanjima i praktičnim iskustvima, naći ćete odgovore na brojna pitanja vezana za korišćenje portfolija:

- kako se uvodi program ocenjivanja na osnovu portfolija i sa kakvim se sve problemima nastavnici mogu susresti tokom njegove primene
- kako se prave liste kriterijuma za procenu učeničkih radova i kako se učenici obučavaju da sami procenjuju svoj rad
- kako se bira početni uzorak, na osnovu kojeg se procenjuje dalje napredovanje učenika
- šta su to obrazovni ishodi i kako se na osnovu njih procenjuje učenički rad
- kako se učenici obučavaju da postanu aktivni saradnici u biranju, tumačenju i procenjivanju sopstvenih radova iz portfolija i postavljanju ciljeva za dalji rad
- kako se u proces ocenjivanja pored nastavnika mogu uključiti i učenici, pa čak i roditelji.

ISBN 86-7781-318-7

9 788677 813185

www.kreativnicentar.co.yu